

ZAIF ESHITUVCHI BOLALARDA MUSIQIY RITMNI SHAKLLANTIRISHDA HARAKATLI MASHQLARNING METODIK AHAMIYATI

Qizlarxon Isomova

Namangan shahri, 13-sonli umumta'lim maktabi, O'zbekiston Respublikasi

<https://orcid.org/0009-0005-7186-8434>

E-mail isomovaqizlarxon1988@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur tezisda zaif eshituvchi bolalarda musiqiy ritmni shakllantirish jarayonida harakatli mashqlarning metodik ahamiyati yoritilgan. Tadqiqotda musiqiy ritmni idrok etishning o'ziga xos jihatlari, harakatli mashqlarning pedagogik imkoniyatlari hamda ularni inklyuziv ta'lim sharoitida qo'llash usullari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: zaif eshituvchi bolalar, musiqiy ritm, harakatli mashqlar, inklyuziv ta'lim, musiqa metodikasi.

Kirish

Inklyuziv ta'lim sharoitida zaif eshituvchi bolalar bilan olib boriladigan musiqa ta'limi alohida metodik yondashuvni talab etadi. Ayniqsa, musiqiy ritmni shakllantirish ushbu toifadagi bolalar uchun muhim pedagogik vazifa hisoblanadi. Chunki ritm musiqaning asosiy elementlaridan biri bo'lib, u bolaning harakat koordinatsiyasi, emotsional holati va ijtimoiy faolligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Zaif eshituvchi bolalarda eshitish orqali qabul qilish imkoniyatlari cheklanganligi sababli, musiqani idrok etish jarayonida ko'proq harakat, ko'rish va sezish (taktil) analizatorlariga tayaniladi. Shu bois musiqiy ritmni shakllantirishda harakatli mashqlardan foydalanish samarali metodik vosita sifatida muhim ahamiyat kasb etadi.

Asosiy qism

Zaif eshituvchi bolalarda musiqiy ritmni idrok etishning o'ziga xos xususiyatlari Zaif eshituvchi bolalarda musiqani idrok etish jarayoni sog'lom bolalarga nisbatan sekinroq va murakkabroq kechadi. Ular tovush balandligi va ohangni to'liq farqlay olmasligi mumkin, biroq ritmni harakat orqali sezish qobiliyati nisbatan yaxshi rivojlanadi. Shu sababli ritmik harakatlar orqali musiqani his qilish ularda musiqiy tasavvurlarni shakllantirishga yordam beradi.

Musiqiy ritmni harakat bilan bog'lash bolalarda vaqtni his qilish, ketma-ketlikni anglash va muvofiqlashtirilgan harakatlarni bajarish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Bu esa ularning umumiy psixomotor rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Harakatli mashqlarning musiqiy ritmni shakllantirishdagi metodik ahamiyati. Harakatli mashqlar zaif eshituvchi bolalarda musiqiy ritmni shakllantirishda yetakchi metodik vositalardan biri hisoblanadi. Bunday mashqlar musiqani nafaqat eshitish, balki tana harakati orqali his qilish imkonini beradi. Quyidagi harakatli mashqlar keng qo'llaniladi:

- qarsak va oyoq bilan ritm urish mashqlari;
- yurish va sakrash orqali ritmni ifodalash;

- musiqa ostida oddiy raqs elementlarini bajarish;
- qo‘l va tana harakatlarini musiqa tempiga moslashtirish.

Mazkur mashqlar bolalarda ritmni sezish qobiliyatini rivojlantiribgina qolmay, ularning diqqatini jamlash va mashg‘ulotga qiziqishini oshiradi. Harakatli mashqlar davomida bolalar faol ishtirok etadi, bu esa ta‘lim jarayonining samaradorligini oshiradi.

Inklyuziv ta‘lim sharoitida harakatli mashqlarni tashkil etish

Inklyuziv ta‘lim muhitida harakatli mashqlarni tashkil etishda pedagogdan yuqori metodik tayyorgarlik talab etiladi. Mashqlar bolalarning yosh va individual imkoniyatlarini hisobga olgan holda tanlanishi lozim. Har bir mashq sodda, tushunarli va ko‘rgazmali bo‘lishi muhimdir. Sog‘lom tengdoshlar bilan birgalikda bajariladigan harakatli mashqlar zaif eshituvchi bolalarda ijtimoiy moslashuvni kuchaytiradi. Bunda bolalar bir-biridan o‘rnak olib, harakatlarni tezroq o‘zlashtiradi. Shu bilan birga, ijobiy psixologik muhit yaratish, rag‘batlantirish va qo‘llab-quvvatlash muhim pedagogik shart hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, zaif eshituvchi bolalarda musiqiy ritmni shakllantirishda harakatli mashqlar muhim metodik ahamiyatga ega. Ular musiqani idrok etishni yengillashtiradi, bolalarning emotsional holatini yaxshilaydi va harakat koordinatsiyasini rivojlantiradi. Inklyuziv ta‘lim sharoitida harakatli mashqlarga asoslangan musiqa mashg‘ulotlari zaif eshituvchi bolalarning musiqiy va ijtimoiy rivojlanishida samarali pedagogik vosita bo‘lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Inklyuziv ta‘lim tizimini rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risidagi Qarori. — Toshkent, 2020.
2. O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta‘limi vazirligi. Inklyuziv ta‘limni tashkil etish bo‘yicha metodik tavsiyalar. — Toshkent, 2022.
3. Abdurahmonova M. Inklyuziv ta‘lim pedagogikasi. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
4. Nurmatova G. Surdopedagogika asoslari. — Toshkent: O‘qituvchi, 2019.
5. Qodirova D. Maktabgacha yoshdagi bolalarda musiqa tarbiyasi metodikasi. — Toshkent: Ilm ziyo, 2020.
6. Karimova S. Musiqa mashg‘ulotlarini tashkil etish metodikasi. — Toshkent: Sharq, 2018.
7. Шипицина Л. М. Инклюзивное образование детей с ограниченными возможностями здоровья. — Москва: Академия, 2017.
8. Королёва И. В. Развитие ритмических навыков у детей с нарушением слуха. — Санкт-Петербург: Речь, 2016.
9. Hallam S. The Power of Music: Its Impact on Children’s Development. — London: Institute of Education, 2015.
10. UNESCO. Inclusive Education: Policy, Practice and Provision. — Paris, 2017.